

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOSOFIE**

*Ontic versus Ontological: Toward a Heideggerian Everyday Aesthetics
(Ontic versus ontologic: către o estetică heideggeriană a cotidianului)*

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**Conducător de doctorat:
Prof. univ. dr. Codoban Aurel Teodor**

**Student-doctorand:
Hainic Cristian**

2013

Cuprins

Notes on Style and Formatting Conventions	4
Figures and Tables	5
Introduction	6
1. Beyond the Definition of Art: Aesthetics from a Hermeneutical Viewpoint	15
1.1. Toward the Everyday: A Review of the Expanded Scope of Aesthetics	15
1.1.1. A Case of Limited-Scope Aesthetics.....	15
1.1.2. A First Counterargument.....	20
1.1.3. A Second Counterargument.....	22
1.1.4. A Final Step toward the Everyday.....	27
1.2. The Hermeneutic Roots of Everyday Aesthetics	29
1.2.1. Brief Outline of Heidegger’s Hermeneutics of Art.....	31
1.2.2. Desubstantialization of the Subject.....	39
1.2.3. The Idea of a “Hermeneutical Aesthetics”.....	45
1.3. Two Clarifications regarding Heidegger’s Criticism of Aesthetics	46
1.3.1. A Fundamental Difference between Hermeneutics and Pragmatics...47	
1.3.2. On Heidegger’s Quarrel with Aesthetics.....	54
2. Toward a Heideggerian Understanding of “Everyday Aesthetics”	61
2.1. A Recent Debate on the Status of Everyday Aesthetics	62
2.1.1. Irvin and Saito contra Dewey.....	62
2.1.2. Dowling contra Irvin and Saito.....	66
2.1.3. Melchionne and Leddy contra Dowling.....	71
2.1.4. Study Object, Impact, and Definition of Everyday Aesthetics.....	75
2.2. Procedure and Ontology: A Heideggerian Definition of Everyday Aesthetics	82
2.2.1. Premises and Restatement of Problem.....	82
2.2.2. Procedure within the Artworld.....	84
2.2.2.1 Dickie’s Institutional Theory.....	84
2.2.2.2. Davies’s Additions.....	85
2.2.2.3. Rejection of Österman’s Critique.....	87
2.2.3. Procedure beyond the Artworld.....	89
2.2.3.1. Artifactuality and Thingly Character.....	90
2.2.3.2. Artworld Conferral and World Conferral.....	92
2.2.4. A Procedural Account of the Everyday.....	94
3. Reconciling Heidegger with Aesthetics: The Notion of “Aesthetic Experience”	96
3.0. A Caveat: Ontic and Ontological, in a Nutshell	97
3.1. Outline of Current Views on Aesthetic Experience	100
3.1.1. Aesthetic Experience within the Artworld.....	100
3.1.2. Attempts to Rethink the Scope of Aesthetic Experience.....	103

3.2. <i>Art and Truth: The Derogatory Sense of Aesthetic Experience</i>	106
3.3. <i>Experience as One of Heidegger’s Primary Interests</i>	115
3.4. <i>On the Proposal of Non-derogatory Aesthetic Experience</i>	121
3.4.1. Further Refinement of Non-derogatory Aesthetic Experience.....	121
3.4.2. Aesthetic Experience as the Experience of Readiness-to-Hand.....	127
4. An Ontological Framework for Everyday Experience	136
4.1. <i>Ontic Critiques of Heidegger’s Ontology</i>	136
4.2. <i>On Heidegger’s Pragmata and Their Consequences</i>	144
4.2.1. Patočka’s Critique of Heidegger and “the Three Movements of Human Life”.....	145
4.2.2. The Everyday Dimension of Being: Consequences of Pragmata.....	148
4.3. <i>Dwelling among Things: How Do we Experience Everyday Objects and Events?</i>	155
4.3.1. The Fourfold as Taxonomy.....	155
4.3.1.1. Heidegger’s Account of the Fourfold.....	156
4.3.1.2. An “Ethics of Dwelling”.....	160
4.3.1.3. Dwelling as an Escape from the “Danger of Technology”.....	162
4.3.2. Rejection of the Fourfold as Taxonomy.....	165
4.3.2.1. What Needs to be Refined?.....	165
4.3.2.2. Guidelines for Reinterpreting the Fourfold.....	167
Conclusions	174
Appendix 1	179
Bibliography	180
Summary	190
Rezumat	202

Cuvinte-cheie: estetică, cotidian, viață cotidiană, hermeneutică filosofică, proceduralism filosofic, experiență estetică, estetica vieții cotidiene, ontic, ontologic, estetica mediului înconjurător, Dasein, creatura vie, experiență consumatorie, lume, tetradă, lucru, obiect, *pragma*, locuire, lărgirea/limitarea orizontului estetic, istoricitate, desubstanțializare, compartimentalizare estetică, pragmatism, defnirea artei, defnirea cotidianului, antropocentrism, esteticism, percepție estetică, conferire a statutului, taxonomii, elitism estetic, experiență ontică (derogatorie), experiență non-derogatorie (ontologică).

Rezumat

Teza doctorală *Ontic versus ontologic: către o estetică heideggeriană a cotidianului* argumentează în favoarea ideii că ontologia heideggeriană a artei și a cotidianului poate contribui la mișcarea deja existentă a esteticii vieții cotidiene. Cercetarea noastră prezintă o alternativă ontologică la deja abundentele exemple ontice privitoare la modul în care obiectele și evenimentele din viața cotidiană pot fi considerate estetic. Aceste exemple ontice sunt completate de prezenta disertație doctorală prin reinterpretarea esteticii și a experienței estetice din perspectivă heideggeriană.

Ipotezele de lucru ale lucrării sunt următoarele:

- (1) La ora actuală, estetica își lărgeste analiza dincolo de lumea artei, către sfera vieții cotidiene;
- (2) Prin diferența ontic/ontologic, filosofia lui Martin Heidegger poate contribui la lărgirea orizontului esteticii;
- (3) Atât noțiunea de „estetică” cât și cea de „experiență estetică” pot fi reinterpretate astfel încât să primească înțelesuri favorabile concepute în perspectivă heideggeriană.

Obiectivele specifice ale tezei de doctorat sunt:

- (Capitolul 1:) Identificarea condițiilor în care Heidegger este relevant pentru estetică și a situațiilor în care asocierea lui Heidegger cu estetica este fezabilă;
- (Capitolul 2:) Formularea unei alternative heideggeriene la deja-existentle definiții a esteticii cotidianului, receptată de unii esteticieni ca incompletă și nesatisfăcătoare;
- (Capitolul 3:) Expunerea caracteristicilor principale ale unei noțiuni ontologice a experienței estetice conforme gândirii heideggeriene;
- (Capitolul 4:) Furnizarea unui cadru (a unei structuri conceptuale de bază) în care noțiunea de experiență estetică obținută în capitolul 3 este funcționabilă.

Pentru a-și atinge obiectivele generale și specifice enunțate mai sus, teza de doctorat utilizează analize conceptuale și comparative, critică sistematică, descrieri și reinterpretări ale ideilor și aserțiunilor fundamentale, după cum urmează:

Capitolul 1

Capitolul 1 (*Dincolo de definiția artei: estetica din perspectivă hermeneutică*) descrie contextul mai larg al extinderii domeniului esteticii, în cuprinsul căruia Heidegger și Dewey reprezintă două surse filosofice potențiale ale mișcării esteticii cotidianului. Prin urmare,

capitolul identifică în primul rând aportul lui M. Heidegger la această mișcare. Foarte pe larg spus, contribuțiile heideggeriene sunt legate de istoricitatea artei, de o concepție desubstanțializată a omului și de o orientare a analizei estetice către ceea ce în ființări determină natura „subiectului”, în sens opus imanenței acestuia din urmă. În al treilea rând, capitolul clarifică două înțelegeri greșite ale contribuției filosofiei heideggeriene pentru domeniul esteticii vieții cotidiene. Secțiunea 1.3.1 formulează diferența dintre pragmatism și modul în care Heidegger ia în considerare arta, în timp ce secțiunea 1.3.2 clarifică asocierea lui Heidegger cu estetica în titlul prezentei disertații doctorale.

Secțiunea 1.1 (*Către cotidian: o examinare a domeniului extins al esteticii*) este interesată de condițiile care au făcut posibilă dezvoltarea esteticii cotidianului în filosofia contemporană. Această parte a lucrării își propune să explice de ce anumite poziții ale esteticii secolului al 20-lea se cer a fi contracarate pentru a ne putea referi într-un mod corespunzător la arta contemporană. Concluzia este că cele două trăsături ale esteticii, trăsături care se impun a fi depășite, sunt antropocentrismul estetic și o formă specifică de esteticism. După ce exemplifică o serie de modalități în care aceste două trăsături pot fi depășite, secțiunea argumentează că, realizând acest lucru, interesul dedicat artei trebuie abandonat în favoarea interesului pentru tot ceea ce este perceptibil și poate forma o experiență completă. Demonstrația se axează în principal pe estetica anglo-americană, iar secțiunea se încheie prin sublinierea rolului complementar al hermeneuticii în cadrul extinderii domeniului esteticii.

Secțiunea 1.2 (*Rădăcinile hermeneutice ale esteticii cotidianului*) preia ideea de „estetică pragmatistă” descrisă în secțiunea anterioară și o raportează la o altă linie de gândire importantă pentru (re)gândirea cotidianului, anume hermeneutica heideggeriană. Secțiunea argumentează că aceasta din urmă este cu atât mai importantă cu cât Heidegger a fost primul filosof care a susținut că investigația de bază în filosofie ține de o hermeneutică a fenomenelor, sau de o fenomenologie hermeneutică. În acest sens, esteticienii l-au privit pe Heidegger ca pe unul din precursorii esteticii cotidianului.¹ Așadar, secțiunea 1.2 a lucrării dezvoltă o dublă analiză. În primul rând, indică de ce Heidegger poate fi considerat unul dintre precursorii esteticii cotidianului și, în același timp, compară concepția heideggeriană a cotidianului cu perspectiva deweyană. În plus, secțiunea dezvoltă o reformulare a ideii lui Bell asupra artei ca și cale de evadare din viață și istorie. Reformularea se face în termenii unei dezbateri privitoare la imanența artei (în care arta reprezintă o „lume a extazului” care nu este disponibilă prin alte mijloace) *versus* transcendența artei (în care arta reprezintă o țesătură de

¹ Crispin Sartwell, “Aesthetics of the Everyday,” în Jerrold Levinson (ed.), *The Oxford Handbook of Aesthetics* (New York: Oxford University Press, 2005), 761-70.

relații cu lumea și istoria noastră actuală). Din punct de vedere heideggerian, secțiunea argumentează că arta este în mod cert istorică și, conform unor cercetători, transcendentă într-un fel sau altul. Deși putem cădea de acord că acceptarea istoricității artei este ceva natural în contextul extinderii domeniului esteticii, secțiunea pune totuși problema definirii artei în condițiile în care ceea ce trebuia să ofere această definiție (adică estetica) își extinde domeniul dincolo de artă, către literalmente toate lucrurile, sau cel puțin către „tot ce putem vedea” (Ziff).

Bazându-se pe sugestia lui Heidegger de a acorda atenție lucrurilor cotidiene, secțiunea conchide că, datorită istoricității, ce reprezintă una din caracteristicile fundamentale ale Dasein-ului, o desubstanțializare a acestuia din urmă poate avea loc în primă instanță, urmând apoi o desubstanțializare a ființării ca atare într-o a doua instanță. Ideea din spatele investigațiilor din această secțiune este de a aduce arta și viața cotidiană la un numitor comun, anume explicarea ontologică a vieții umane. Secțiunea concluzionează că explicațiile oferite în acest sens au o natură pre-științifică, însă chiar dacă sunt lipsite de formalitate, ele aduc cu sine o caracteristică holistică sau „consumatoare” (Dewey) capabilă să reînvioreze atât dimensiunea corporală cât și pe cea intelectuală ale omului.

Secțiunea 1.3 (*Două clarificări privitoare la critica heideggeriană a esteticii*) demonstrează că ar fi exagerat să asumăm, așa cum au făcut-o unii autori, că interpretarea heideggeriană a fenomenelor, ce se opun proiecțiilor ideale umane asupra acestora, îl transformă pe filosoful german într-un pragmatist. În plus, secțiunea subliniază nevoia de reconciliere a lui Heidegger cu estetica, prin clarificarea perspectivelor pe care Heidegger le respinge privitor la estetică. Cercetarea concluzionează aici că maniera lui Heidegger de a face acest lucru diferă de poziția pragmatică, cu care a fost din ce în ce mai mult asociat de-a lungul ultimilor ani în mediul anglo-american. Teza noastră de doctorat arată că o înțelegere pragmatică a experienței ratează scopul lui Heidegger, prin postularea unei echivalențe între noțiunea de „înțelegere” și cea de „abilitate practică”. Un rezultat secundar al secțiunii este, în același timp, și contracararea dubiilor privitoare la complementaritatea heideggeriană a pragmaticii filosofice în ceea ce privește interesul crescând al esteticii pentru analiza cotidianului.

În al doilea rând, secțiunea clarifică anumite condiții care, în cazul respectării lor de către estetică, asocierea acesteia cu Heidegger ar părea mult mai puțin paradoxală. Sunt identificate aici două motive pentru alienarea artei de la viața cotidiană, prezente atât în abordarea deweyană cât și în cea heideggeriană. Acestea sunt muzeificarea și transformarea artei într-o comoditate internațională. Apoi, secțiunea extrage trei motive principale pentru

care estetica este respinsă de Heidegger: scientismul estetic (arta este studiată ca un fenomen simplu-prezent), abordarea non-holistică (arta este privită ca un obiect anistoric) și „compartimentalizarea” (Shusterman) esteticii (arta este îngrădită ca disciplină separată de orice alt domeniu al vieții umane). Mai mult decât atât, prin identificarea motivelor pentru care estetica este respinsă de Heidegger, secțiunea propune de asemenea și un răspuns simplu la întrebarea cum poate fi estetica reconciliată cu filosoful german. Poziția noastră este că reconcilierea poate avea loc printr-un tip de estetică ce renunță la scientism, estetică ce abordează arta în istoricitatea sa și care nu își îngrădește domeniul ca disciplină. Un alt rezultat secundar al investigației noastre constă în clarificarea titlului acestei disertații doctorale (asocierea dintre Heidegger și estetică).

Capitolul 2

Odată indicat contextul mai larg al extinderii analizei estetice în cotidian în cuprinsul capitolului 1, capitolul 2 (*Către o înțelegere heideggeriană a „esteticii cotidianului”*) are ca scop testarea legitimității mișcării esteticii cotidianului în dezbaterile esteticienilor de azi privitoare la coerența și consistența sa. Această parte a lucrării prezintă în primul rând câteva astfel de formulări ale coerenței mișcării vieții cotidiene, așa cum este ea prezentată în jurnalele de specialitate din estetică. În același timp, susținem că toate formulările respective se încadrează în direcția generală de a defini mișcarea sau, cel puțin, obiectul său de studiu. Ca rezultat preliminar, capitolul arată că, deși dezbaterile contribuie la oferirea unei imagini de ansamblu asupra esteticii cotidianului, discuțiile sunt încă nesoluționate în trei aspecte. În primul rând, perspectivele implicate în dezbateri nu reușesc să-și argumenteze definițiile pe care le propun pentru „cotidian”. În al doilea rând, majoritatea esteticienilor cotidianului își consideră obiectul de studiu în termeni strict ontici. În al treilea rând, mijloacele ontice folosite pentru a defini domeniul cotidianului nu sunt gândite până la capăt în toate implicațiile lor. În consecință, capitolul oferă o alternativă heideggeriană care se adresează tuturor celor trei puncte. Alternativa este bazată pe convertirea definiției ontice procedurale a artei, oferită în teoria instituțională a lui Dickie, la o perspectivă procedurală ontologică a obiectelor și evenimentelor cotidiene. Rezultatul constă în definirea ontologică a esteticii cotidianului.

Secțiunea 2.1 (*O dezbateri recentă asupra statutului esteticii cotidianului*) dezvoltă o analiză a uneia din cele mai recente dezbateri asupra experienței estetice. Argumentul nostru aici este că discuțiile referitoare la conceptul de experiență estetică privesc statutul întregii

mișcări a esteticii cotidianului, adică legitimitatea și validitatea sa ca mișcare în filosofia contemporană. Mai mult, disertația doctorală dezvoltă o serie de critici la adresa majorității perspectivelor implicate în dezbateri, pavând calea către o definiție alternativă a experienței cotidianului. Pe cale de consecință, concluzia rezultată este că o variantă a definiției (oferită de Irvin) este prea restrictivă, în sensul în care privește numai impactul etic al esteticii cotidianului. Mai mult, termenii în care se face referire la acest impact sunt „interpretare” și „context”, ambii având nevoie de elucidări suplimentare pentru a oferi o imagine clară a esteticii cotidianului. Cu toate acestea, deși foarte laxă, definiția este de ajuns pentru a ne atrage atenția dincolo de lumea artei. O a doua definiție (formulată de Melchionne) este respinsă pe motiv că ea nu constituie de fapt o definiție, ci mai degrabă o descriere incompletă care limitează domeniul esteticii cotidianului. Teza argumentează că, deși Melchionne subliniază omniprezența activităților zilnice în viața noastră (omniprezență absentă sau total diferită în cazul operei de artă), limitarea domeniului estetic la cinci activități umane (mâncare, garderobă, locuire, convivialitate și ieșire în oraș) este, totuși, nejustificată.

Secțiunea 2.2 (*Procedură și ontologie: o definiție heideggeriană a esteticii cotidianului*) susține că, deși ideea extinderii esteticii cotidianului dincolo de limitele lumii artei este total legitimă, aceasta nu înseamnă că unele dintre metodele și perspectivele specifice esteticii artelor nu pot fi aplicate studiului estetic al cotidianului. Pe scurt, estetica nu trebuie în mod necesar să fie o estetică în cazul artei și altă estetică în cazul cotidianului. Același lucru se aplică și unei perspective procedurale asupra lucrurilor, despre care secțiunea aceasta susține că poate, de asemenea, să fie extinsă astfel încât să ia în considerare și entități dincolo de lumea artei. Prin urmare, secțiunea se sprijină pe extinderea definiției procedurale a artei atunci când formulează alternativa heideggeriană propusă. Pentru a sprijini aceste ipoteze, argumentul invocat de noi contracarează aparenta incompatibilitate a abordării procedurale a artei din filosofia analitică cu abordarea hermeneutică a artei în filosofia lui Heidegger. Teza noastră este că putem vorbi și în ontologia lucrurilor (sau a „ființării”) despre o *conferire procedurală* a statutului de relevanță estetică obiectelor și evenimentelor. Însă pentru a face acest lucru, trebuie respectate anumite condiții. Cea mai importantă condiție este renunțarea la perspectiva în care unul sau mai mulți subiecți, care formează o instituție, conferă statutul de artă unui obiect, în favoarea posibilității ca, în calitate de ființare-la-îndemână, obiectul se recomandă pe sine ca fiind estetic relevant pentru publicul său. Pentru a demonstra această idee, analizăm în primul rând teoria instituțională a lui Dickie, împreună cu amendamentele aduse de Davies. Este întreprinsă apoi o analiză comparată între condițiile procedurale pentru conferirea statutului de artă și abordarea ontologică heideggeriană.

Secțiunea conchide că aceasta din urmă îndeplinește cerințele conferirii procedurale. Pe aceste considerente, formulăm, în final, o expunere corespunzătoare aplicabilă entităților cotidiene. Definiția expusă este următoarea: un obiect sau eveniment cotidian este (1) un lucru (2) care conferă sens lumii și care se poate face posibilă experiența sa estetică.

Capitolul 3

Capitolul 3 (*Reconcilierea lui Heidegger cu estetica: noțiunea de „experiență estetică”*) acordă interes ultimei părți a definiției formulate în secțiunea 2.2, mai exact modului în care ne este dată experiența unui lucru în termeni heideggerieni. Principalele întrebări la care cercetarea răspunde sunt: dacă experiența este posibilă din perspectivă heideggeriană și, în cazul în care este, care sunt condițiile în care putem numi o experiență „estetică”. Ca și în cazul esteticii ca disciplină, investigația noastră susține că și experiența estetică poate câștiga un sens pozitiv, atât timp cât reușim să identificăm sensul negativ pe care Heidegger i-l asociază și să-l eliminăm pe acesta din urmă din uz. Maniera în care capitolul își desfășoară investigația trimite la identificarea caracteristicilor pe care Heidegger le consideră negative în ceea ce privește experiența estetică și apoi la formularea unei noțiuni de experiență estetică favorabile contextului heideggerian.

Structura acestui capitol se desfășoară în conformitate cu următorul traseu: mai întâi, analizăm modul în care experiența estetică este înțeleasă în filosofia anglo-americană post-deweyană. Însă, spre deosebire de capitolul 2, unde disertația doctorală cercetează ce *amendamente* sunt aduse experienței consumatorii deweyene, în capitolul 3 se cercetează ce *alternative* există pentru aceasta. În pasul următor identificăm motivele pentru care experiența estetică are conotații negative la Heidegger. Odată acel sens identificat, putem încerca să îl separăm de noțiunea de „experiență estetică” și, prin urmare, să formulăm un sens pozitiv al cuvântului, sens care să fie conform ontologiei heideggeriene. De asemenea, o parte a capitolului este rezervată clarificării distincției ontic/ontologic în filosofia heideggeriană.

Secțiunea 3.1 (*Expunerea abordărilor curente ale experienței estetice*) arată că abordările contemporane ale experienței estetice sunt eterogene. În primul rând analizăm aici textele acelor filosofi care sunt interesați de eforturile depuse în vederea unei estetici a cotidianului, dar care susțin totuși că este nevoie de o clarificare atât a conceptului cât și a uzului său în lumea artei. Ca atare, este investigată încercarea lui Carroll de a oferi o prezentare de ansamblu și o soluție privitoare la posibilitatea interpretării experienței estetice astăzi. Teza noastră de doctorat acceptă faptul că, în artă, experiența estetică poate desemna

materializarea conținutului, însă dorește în același timp să identifice modul de extindere a perspectivei lui Carroll și dincolo de lumea artei. Disertația identifică, astfel, două tipuri suplimentare de abordări ale experienței estetice: una aparține filosofilor care deplâng compartimentalizarea experienței estetice și limitarea studiului artei la o disciplină academică, iar cealaltă aparține filosofilor care încearcă efectiv să reconsidere domeniul experienței estetice și posibilele sale aplicații. Cercetarea noastră analizează al doilea tip de abordare și concludă că identificarea experienței estetice cu percepția estetică a posibilităților pe care un obiect le introduce în lume (Seel) este destul de apropiată de viziunea heideggeriană asupra experienței estetice pe care disertația doctorală o propune. Cu toate acestea, identificarea efectuată de Seel nu reușește să tematizeze explicit faptul-de-a-fi-la-îndemână ca sursă a respectivelor posibilități.

În secțiunea 3.2 (*Artă și adevăr: sensul derogatoriu al experienței estetice*) este identificat sensul negativ pe care Heidegger îl folosește cu referire la experiența estetică. În această accepțiune, experiența estetică este: (1) accesibilă numai de către o elită și (2) o experiență valorificată prin înălțimea, mărinimia și rigurozitatea formei. Cu toate acestea, argumentul nostru este că Heidegger nu a încercat să elimine noțiunea de „experiență estetică” *per se* din vocabularul filosofic, ci mai degrabă a dorit să elimine sensul negativ care a fost consolidat de-a lungul istoriei artei, în același mod în care filosoful german a procedat în privința cuvântului „obiect”. O lectură a primului său volum despre Nietzsche, *Voința de putere ca artă*, susține argumentele noastre, arătând că Heidegger privește experiența estetică la fel cum privește Nietzsche adevărul suprasensibil: într-un sens derogatoriu. Dar așa cum Heidegger a reinterpretat adevărul într-un sens non-derogatoriu la momentul respectiv, secțiunea demonstrează că putem interpreta experiența estetică într-un mod asemănător, arătând că aceasta nu aparține în mod imuabil adevărului suprasensibil.

Secțiunea 3.3 (*Experiența – unul din interesele primare ale lui Heidegger*) furnizează o dovadă evidentă a faptului că Heidegger a fost în mod genuin interesat de experiență. Interesul aici este focalizat pe unul din primele cursuri ale filosofului la Universitatea din Freiburg, curs pe care îl regăsim inclus în volumele 56-7 ale *Operele Complete*, sub titlul *Zur Bestimmung der Philosophie*. În această secțiune disertația doctorală se folosește extensiv de volumul respectiv pentru a contura experiența ca unul din interesele principale ale lui Heidegger. Investigația grupează întregul conținut al volumului sub întrebarea „ce înseamnă să avem experiența unui lucru?”, din care toate întrebările privitoare la realitate sunt apoi derivate. Dar prin simplul fapt că prezintă interesul crescut al lui Heidegger față de ceea ce înseamnă experiența și cum „o avem”, lucrarea reușește să schițeze un sens non-derogatoriu

pe care „experiența estetică” îl poate adopta pentru a supraviețui hermeneuticii. Într-o astfel de experiență estetică, substanța subiectivă este înlocuită de relație și de o orientare către lucruri în încercarea de a le apropria în starea lor de a fi la-îndemână. Argumentăm, în plus, că această experiență este, de asemenea, estetică, dacă înțelegem „estetic” în sensul prezentat în capitolul 1, unde avansăm ideea că există un tip de estetică ce poate acomoda perspectiva ontologică asupra realității.

Secțiunea 3.4 (*Asupra propunerii sensului non-derogatoriu al experienței estetice*) investighează dacă un concept non-derogatoriu al experienței estetice precum cel enunțat în secțiunea 3.3 poate juca un rol în dezbaterile contemporane asupra noțiunii heideggeriene de „artă”. Mai întâi, identificăm dacă există trăsături adiționale ale experienței estetice în termeni non-derogatorii. Demersul nostru accentuează, apoi, importanța unei concepții a faptului-de-a-fi-la-îndemână ca nimic, în sensul pe care conceptul de „nimic” îl capătă în „Ce este metafizica?” (1929). Studiarea inspirării cotidiene a încrederii în legătură cu „nimicul” este importantă nu numai pentru „depășirea esteticii din interiorul său” și, prin urmare, pentru obținerea unei versiuni clarificate a sensului non-derogatoriu al experienței estetice, dar și pentru construirea unui cadru în care experiența poate fi avută ca atare, așadar constituind o discuție introductivă pentru scopul capitolului 4. În consecință lucrarea noastră susține o deconstrucție a experienței estetice, în sensul termenului „deconstrucție,” prezentat în primul capitol al disertației. După cum indică și volumul *Nietzsche 1*, dacă deconstrucția are conotații negative, atunci respectivele conotații sunt îndreptate de Heidegger asupra înțelegerii *prezente* a lucrurilor, mai degrabă decât asupra celor trecute. Urmăm, așadar, ideea conform căreia a existat o „epocă” înainte de Platon și Aristotel în care experiența estetică nu era necesară. Însă în același timp urmăm și imperativul heideggerian de a ne clarifica nouă înșine, în timpul nostru, modalitatea în care limbajul nostru – din care „experiență estetică” face indubitabil parte – poate trata lucrurile ontologic. În plus, disertația susține aici necesitatea unei alternative concentrate pe o depășire ontologică a esteticii moderne mai degrabă decât pe schimbarea punctului de focalizare de la artă la angajament politic și crearea continuă a legăturilor dintre cele două (ceea ce constituie, în mare, interpretarea lui Bernasconi). Rezultatele obținute aici constau în două caracteristici adiționale care sunt adăugate sensului non-derogatoriu al experienței estetice: (1) experiența este non-intențională și pre-reflexivă și (2) ea există nu numai în relație cu arta, ci ca strat ontologic care subîntinde toată experiența ontică.

Capitolul 4

În mare, cel de-al patrulea capitol (*Un cadru ontologic pentru experiența estetică*) se adresează problemei referitoare la modul în care capacitatea de a inspira încredere (sau faptul-de-a-fi-la-îndemână) a unui lucru ni se dă în experiență. Cercetarea susține că, ontologic vorbind, viața cotidiană și arta nu trebuie neapărat separate, din moment ce ambele sunt marcate de capacitatea unui lucru de a inspira încredere (*Verlässlichkeit*). Cele două diferă doar prin aceea că faptul-de-a-fi-la-îndemână al unui lucru ne este mai bine ascuns în viața cotidiană decât în opera de artă. Dar conflictul dintre starea de ascundere și cea de neascundere este în egală măsură prezent în ambele sfere de interes. Așadar, experiența estetică în calitate de experiență necompartimentalizată, non-intențională și pre-reflexivă a capacității de a inspira încredere este posibilă atât în contextul cotidianului cât și în cel al artei. Capitolul își îndeplinește obiectivul oferind un cadru ontologic de interpretare care poate fi aplicat simultan experienței lucrurilor și a artei. Din moment ce cadrul nu este bazat pe abordări ontice ale artei sau ale lucrurilor în general, capitolul furnizează mai întâi un răspuns criticilor care au inițiat dezbateri cu Heidegger în acest sens. Apoi, respinge o serie de interpretări ontice ale noțiunii de „tetradă” pentru a deriva în cele din urmă un cadru al experienței ce poate fi utilizat de filosofii interesați de sensul ontologic al experienței estetice.

Secțiunea 4.1 (*Critici ontice ale ontologiei lui Heidegger*) se adresează autorilor din cadrul filosofiei, esteticii filosofice, istoriei și criticii artei care sunt nemulțumiți de maniera lui Heidegger de a depăși teoria adevărului-corespondență. Ca atare, secțiunea se concentrează pe două astfel de critici: prima reprezintă înțelegerea lui Schapiro asupra interpretării pe care Heidegger o face tabloului lui Van Gogh, iar a doua este o parte a prezentării făcute de Wrathall respingerii adevărului-corespondență. Cercetarea noastră furnizează un răspuns la critica lui Schapiro, subliniind că acesta folosește un mijloc ontic (pozitivism istoric) pentru a face o critică la ontologia heideggeriană. În această privință, suntem în acord cu o serie de comentatori care susțin că identificarea ontică a operei, așa cum este ea întreprinsă de Schapiro, pierde din vedere scopul lui Heidegger. Demersul nostru ia în considerare apoi încercarea lui Wrathall de a face o paralelă între Heidegger și filosofia analitică. Este subliniat în primul rând aportul pe care Wrathall îl aduce pe această cale respingerii interpretărilor ontice precum cea a lui Schapiro.

Secțiunea 4.2 (*Despre Pragmata la Heidegger și consecințele lor*) identifică în gândirea lui Heidegger o evoluție a termenului de „obiect” de la sensul său derogatoriu la grecescul *pragma* (în *Ființă și timp*) și apoi la sensul său ontologic, de „lucru”, așa cum este

utilizat în teza noastră doctorală. Cercetarea noastră arată că acest cuvânt este în mod intrinsec legat de noțiunea de „lume”, într-o așa manieră încât în filosofia sa târzie Heidegger va scrie că lumea este de fapt ceea ce lucrul adună în el însuși. Pentru a oferi o explicație în acest sens, investigăm una din criticile pe care Patočka le-a adus lui Heidegger, mai exact aceea că filosoful german acordă interes numai unei lumi în care munca este valoarea primă. Lucrarea noastră de doctorat susține ipoteza lui Patočka cum că lumea ca practică manipulativă („lumea muncii”) este subsumată unei „armonii” primordiale între oameni și lume. Dar, spre deosebire de Patočka, secțiunea demonstrează că respectiva armonie este nu numai în concordanță cu fenomenologia heideggeriană, ci și sprijinită de aceasta din urmă în repetate instanțe. Diferența pe care lucrarea o identifică între viziunea lui Patočka și cea a lui Heidegger este că în primul caz armonia este perceptuală și corporală, în timp ce în al doilea ea este ontologică. Concluzia este că reducerea consecințelor pe care *pragmata* le au la o „lume a muncii” este rezultatul unei interpretări imprecise care nu ține cont de acordarea omului la lumea sa, făcută explicită încă din operele de dinainte de *Ființă și timp*.

În secțiunea 4.3 (*Locuind printre lucruri: cum ne este dată experiența obiectelor și a evenimentelor cotidiene?*) lucrarea noastră oferă un cadru ontologic aplicabil analizelor pe care Heidegger le efectuează atât în sfera artei cât și în cea a cotidianului. Cadrul de lucru este inspirat de maniera în care lucrurile constituie lumea Dasein-ului (și, în filosofia târzie a lui Heidegger, a muritorilor) prin reunirea tetradei în ele însele. În primul rând, exigența noastră este că se impune o serie de clarificări în ceea ce privește interpretarea tetradei heideggeriene în literatura de specialitate anglo-americană. Mai exact, echivalența tetradei cu zone ontice ale realității se cere a fi reinterpretată într-un mod ontologic dacă dorim să rămânem fideli scopului lui Heidegger. După ce secțiunea prezintă în linii mari rolul termenului „tetradă” în filosofia lui Heidegger, ea trece în revistă două cazuri în care conceptul a fost interpretat ontic. În continuare este oferită o contracarare a acestor interpretări, precum și unele linii orientative pentru a explica tetrada în acord cu ontologia heideggeriană a locuirii. Cercetarea se concentrează aici pe explicarea manierei în care lucrurile constituie lumea și, în același timp, asupra posibilității de a avea experiența lor într-o estetică a cotidianului.

Secțiunea 4.3 prezintă detaliat traiectoria de bază a lui Heidegger în conceperea tetradei, după care se raportează critic la două din interpretările cele mai cunoscute în lumea anglo-americană, anume cea a lui Young și cea a lui Dreyfus și Spinoza. Însă abordările ontice considerate presupun o perspectivă categorială asupra tetradei, care este privită ca și cum ar putea fi măsurată exact. Alternativa la aceste interpretări constă în distincția pe care chiar Heidegger o face între ceva pre-mundan și mundan, pe de o parte, și ceva formal-

obiectiv și specific-obiectiv, pe de altă parte. Rezultatul acestei distincții oferă o structură a realității în care toate cele patru instanțe aparțin simultan unui lucru. Acestea sunt și cele patru instanțe pe care experiența estetică le are în vedere atunci când este gândită ontologică. În cuprinsul acestui capitol obținem, așadar, o înțelegere a realității prin indicarea constituției fundamentale a lucrurilor, spre deosebire de indicarea și categorisirea lucrurilor care sunt regăsite în acea realitate. Acceptăm în mod provizoriu atribuirea celor 4 instanțe elementelor de „pământ”, „cer”, „muritori” și „divini”, operată de Harman pentru a pune în lumină dubla bifurcare atât a simplei prezențe cât și a faptului-de-a-fi-la-îndemână. Astfel, o alternativă ontologică este oferită interpretării ontice a tetradei ca taxonomie a ființării.

Concluzii

Principala descoperire a disertației doctorale este că experiența lucrurilor și a evenimentelor cotidiene ne este dată printr-un cadru al cărui elemente sunt în mod simultan instanțele prin care lucrurile structurează realitatea. În alte cuvinte, experiența estetică a unui lucru ca ființare-la-îndemână este posibilă numai în virtutea faptului că acel lucru ne oferă cadrul în care putem avea experiența. În termeni de impact, această idee rectifică nu numai modalitatea în care estetica modernă și o bună parte din cea contemporană au conceput abordarea operelor de artă, ci și posibilitatea esteticii vieții cotidiene de a-și concepe extinderea domeniului.

În plus, două caracteristici ale esteticii în sens modern (dar care sunt încă perpetuate și azi) au fost identificate. Prima se referă la antropocentrismul său, adică subiectivismul în experiența estetică, ceea ce a condus la înrămarea (*Gestell*) tuturor lucrurilor ca rezerve disponibile (*Bestand*). A doua vizează esteticismul său în sens restrâns, adică credința potrivit căreia calitățile estetice ale artei au un efect mai mare asupra oamenilor decât calitățile estetice ale oricărui alt obiect (dacă ele există dincolo de artă). Perspectiva amintită în al doilea rând a condus la compartimentalizarea estetică a artei și la credința eronată că aceasta nu are nimic de-a face cu alte aspecte ale vieții. Cu toate acestea, în cel de-al treilea capitol, cercetarea noastră demonstrează că tocmai încercările de a-i oferi esteticii un loc „sigur” au contribuit cel mai mult la includerea artei în categoria activităților de recreație sau a celor „dezinteresate”.

Teza noastră doctorală a propus două soluții în acest sens. Prima constă într-o reîntoarcere la condiția istorică a înțelegerii lucrurilor. Problema principală pe care această soluție o pune e că în viața cotidiană Dasein-ului îi este rareori accesibilă propria sa istoricitate. Din acest motiv, noțiunilor „ideale” și atemporale ale artei le este atât de ușor să

prevalenze. Însă, prin indicarea faptului că interpretarea atât a artei cât și a cotidianului are loc „în timpul său propriu”, Heidegger a deschis calea studierii celor două ca ceea ce se retrage dinaintea observării și din fața explicațiilor provizorii pe care le-am putea oferi. O a doua soluție propusă a fost mai direct legată de extinderea domeniului esteticii dincolo de lumea artei, către viața cotidiană. În această privință lucrarea concluzionează că fenomenologia hermeneutică heideggeriană este comparabilă cu estetica pragmatistă (însă nu se identifică cu ea). Principala constatare a cercetării este că Dasein-ul (Heidegger) și „creatura vie” (Dewey) susțin prin constituția lor extinderea domeniului esteticii dincolo de aplicațiile lumii artei. Cu toate acestea, capitolele 2 și 3 au arătat că pot fi aduse amendamente fundamentale, precum și alternative total diferite la noțiunea deweyană de experiență estetică. În contrast cu aceasta, cercetarea noastră doctorală susține că asemenea amendamente și alternative se lasă așteptate în cazul unei noțiuni ontologice a experienței estetice. Experiența estetică, gândită în termeni ontologici, își subsumă toate – sau, cel puțin, nu este afectată fundamental de niciuna dintre – noțiunile ontice dezbătute în prezent în estetica vieții cotidiene.

Ceea ce alternativa heideggeriană la experiența estetică ne spune despre capacitatea lucrurilor de a inspira încredere este că aceasta din urmă este întotdeauna și deja decisivă pentru cadrul general în care acțiunile noastre au loc și în care interacționăm cu lucrurile în simpla lor prezență. Prezenta teză de doctorat oferă o înțelegere a experienței estetice care poate să releve respectiva capacitate a lucrurilor. Experiența estetică astfel formulată consistă într-o atitudine pre-reflexivă orientată către lucruri, în care „eu”-ul este în mod secundar format. Prin urmare, un sens non-derogatoriu al experienței estetice în raport cu ontologia heideggeriană a fost oferit.